

Hračky mění dětství

Svět historických hraček k nám promlouvá z minulosti ještě dnes. Těšíme se pohledem na tvar, výraz, barvy i funkci. Přesto, že se na ně díváme očima dneška, dokážeme se zastavit alespoň na chvíli, zapomenout na stále se zrychlující tempo moderní doby a představit si naše dětství. Čas se v tom okamžiku zpomalí, když spustíme klíčkem mechanismus starý 50 nebo 100 let a hračky ožijí. Mají v sobě cosi půvabného, přitažlivého i současného.

Pod pojmem historické hračky si řada z nás jistě představí ty nejznámější, jako je panenka, vycpávaný medvídek, autíčko, vláček... s kterými si hrají děti dodnes. Na hračky z období po druhé světové válce si jistě vzpomenou i někteří čtenáři.

V 19. století na venkově nechyběla snad v žádné chalupě panenka vázaná ze slámy nebo šitá z kousků látek, dřevěný koníček na kolečkách k tahání na provázku a nejrůznější hračky ručně vyřezávané a malované v podobě ptáčků, pohyblivých loutek, zvířátek, vozíků ad. Kolem roku 1900 nabízely městské obchodní domy a obchody s hračkami panenky, miminka a panáčky ve všech velikostech, vyráběné ručně i průmyslově z různých druhů a kombinací materiálů, jako je dřevo, kůže, textil, papírová hmota i celoid. Dražší panenky měly hlavičky z porcelánu s ručně malovaným inkarnátem a s pravými vlásky, ty levnější měly hlavičky lisované z plechu. Zvláště oblíbené byly pohyblivé kloubové panenky, které se vyráběly také v životní velikosti malého dítěte se všemi detaily, dokonce i s pohyblivými prsty na ručičkách. Pro tyto panenky se prodávaly celé sady vyšívaných šatiček s krajkami a kloboučky, funkční kočárky a vozítka nepřeberného množství tvarů, typů a rozměrů, které jsou dnes vyhledávaným artiklem sběratelů. V bohatších měšťanských rodinách si malé hospodyňky s velkou oblibou hrály nejen se šicími strojkami, žehličkami a stavebníčkami, ale i s pokojíčky a kuchyňkami. Hračky v podobě obytných domků dosahovaly i velkých rozměrů. Za otevírací stěnou se skrývaly salóny, budoáry a jídelny vybavené dobovým nábytkem, obrazy, porcelánovým i cínovým nádobíčkem, kachlovými nebo litinovými kamny, koberci a záclonkami z hedvábí, sametu a brokátů, funkčními lampičkami a dalšími doplňky. Plechové koupelníčky obsahovaly také nádrčky na vodu, aby stačilo jen otočit kohoutkem a voda se spustila ze sprchy nebo naplnila vaničku s porcelánovým miminkem. Některé koupelníčky měly i tehdy moderní splachovací toaletu.

V minulosti existovalo mnohem více hraček, než si dnes dokážeme představit. Věděli byste, jak vypadaly a fungovaly například staré mechanické hračky? Působily někdy až bizarně, jakoby snad patřily do kabinetu fyziky mezi modely určené ke školní výuce. Objevy mechanických principů a technické vynálezy v průmyslu i dopravě inspirovaly menší podnikatele po celé 19. století k výrobě kovových mechanických hraček pro děti, a to podle skutečných vzorů tehdejší parní železnice, vzducholodí, létajících strojů, parních lodí nebo prvních samohybných kočárů. Nechyběly ani zmenšené modely dobových průmyslových strojů a továren na parní pohon, lokomobil, parních válců nebo nejrůznější typy stavebnic s obrázkovými návody. Z kovových dílů spojovaných pomocí šroubků a matic si mladí konstruktéři mohli sestavit například ocelový most, jeřáb, větrný mlýn nebo horskou lanovou dráhu. Elektrostavebnice umožňovaly dětem zapojit si jednoduchý telefon. Polytechnické hračky seznamovaly děti s technickými novinkami a zároveň měly rozvíjet jejich manuální schopnosti a technické znalosti, event. je nadchnout pro jejich budoucí povolání. Hračky byly tehdy vtipné a nápadité. V období mezi světovými válkami se staly zvláště oblíbené malé tancující postavičky vyráběné v Německu nejčastěji v podobě dětí a zvířátek oblečených do ručně šitých kostýmků.

Pokud bychom měli porovnávat staré hračky se současnou produkcí moderních, nejsem si jist, zda je to vůbec možné. Vedle různé kvality výroby a často i nevhodných materiálů je stále více aktuální otázka, nakolik jsou dnešní hračky výchovné. Odpověď však ponechám na vás, čtenářích. S tím souvisí i následující otázka, zda hračky mohou měnit dětství? Hračky bezesporu jsou pro vývoj dítěte velmi důležité, protože jsou součástí celého jeho dětství. Tvar, barvy, pohyb i zvuky, které hračky vydávají, pomáhají rozvíjet vnímavost a obrazotvornost dítěte. Mohou ovlivnit také správné držení těla, podporují motoriku a celkovou pohybovou kondici. Hračky vždy utvářely a tvoří dětský svět, zároveň mají dítě připravovat na realitu v dospělosti. Vybíráme proto ty, které mají schopnost sdělovat, učit, něco dítěti názorně ukázat.

Miroslav Smaha

Mgr. Miroslav Smaha

historik umění a sběratel hraček

muzeum.praha@centrum.cz

<http://www.muzeum-technickych-hracek.cz/>